

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ ADAYLARININ SORU SORMA BECERİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği)

Prof.Dr. Yaşar AYDEMİR

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Öğretmenliği Bölümü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
yaydemir@gazi.edu.tr

Yrd.Doç.Dr. Ömer ÇİFTÇİ

Y.Y.Ü. Eğitim Fakültesi
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Öğretmenliği Bölümü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
omerciftci@yyu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma Türk Dili ve Edebiyatı öğretmen adaylarının farklı metin türlerinde, Bloom taksonomisine göre, soru sorma becerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma verileri, Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü son sınıf öğrencilerinden alınmıştır. 45 öğrenciden oluşan gruba üç farklı metin türü dağıtılmış ve Bloom taksonomisini esas alarak metinlerden soru hazırlamaları istenmiştir. Yapılan uygulama sonucunda sorular Bloom taksonomisine göre tasnif edildiğinde soruların bilişsel basamaklara dağılımı; % 33 bilgi, % 26 kavrama, % 11 uygulama, % 13 analiz, % 6 sentez, % 11 değerlendirme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu da öğrencilerin üst bilişsel basamaklara göre soru sorma yeterliliğini tam anlamıyla kazanamadıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Soru, soru sorma, Bloom Taksonomisi, bilişsel beceri, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi.

A RESEARCH ON ASKING QUESTION ABILITY OF LITERATURE TEACHER CANDIDATES (Gazi University, Education Faculty Pattern)

ABSTRACT

This study was conducted to determine asking question skill of Turkish language and literature education candidate teachers according to Bloom Taxonomy which is different text type. The study was applied to senior students of Turkish language and literature education department, Gazi University. Three different text types were distributed to 45 students and wanted to prepare questions from text based on Bloom taxonomy. When questions are classified based on Bloom taxonomy, cognitive skills dispersions of questions were found as 33 % knowledge, 26 % comprehension, 11 % application, 13 % analysis, 6 % synthesis, and 11 % evaluation. The results obtained from research indicate that students do not have enough asking question ability based on above cognitive skills.

Key Words: Question, questioning, Bloom's Taxonomy, Cognitive Skills, Turkish Language and Literature Teaching.

GİRİŞ

Sorular, öğrencinin bilişsel becerilerini harekete geçirmenin vasıtalarıdır. Bu nedenle soru, insanoğlunun var oluşundan bu yana bilgi edinmenin en temel yollarından biri olmuştur. Türkçede “sor-” fiil kökü “Emmek, emer gibi görünmek” (Tarama Sözlüğü, 1983) anlamına gelen bir kelimedir. Bu kelimedenden türeyen “soru” ise sözlükte “Bir şeyi öğrenmek için birine yöneltilen ve karşılık gerektiren söz veya yazı” (Türkçe Sözlük, 1988) ifadeleriyle açıklanmaktadır.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere soru bir karşılık, yani cevabı gerektirir. Bu manada soru soranla cevaplayan arasında bir etkileşim söz konusudur. Soru ve cevap, en az iki kişinin etkileşime girmesi anlamına gelmektedir.

Akyol (2001) ise soruları, “anlamayı geliştirmek ve ölçmek için kullanılan temel araçlardan birisi” olarak tanımlamaktadır.

İnsanların çoğu günlük yaşamlarının büyük bir bölümünü soru sormak ve cevap vermekle geçirirler. Günlük hayatta devamlı kullandığımız sıradan sorulardan tutun da uzmanlık gerektiren sorgulamalara varıncaya kadar yaşamımızın bütün diyaloglarında sorular önemli bir yer teşkil eder.

İçinde bulunduğumuz çağ, eğitim öğretim alanında köklü değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Günümüz toplumu, düşünen, üreten, sorun çözen insanlara ihtiyaç duymaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek için de öğrenciyi eğitim sistemi içinde daha aktif hâle getirmek gerekmektedir. Bütün derslerde olduğu gibi Türkçe ve Edebiyat derslerinde de öğrencinin aktif hâle gelmesi, dilini etkili bir biçimde kullanabilmesine bağlıdır.

Eğitim öğretimin temel malzemelerinden biri olan ders kitaplarındaki metin sonrası sorular, konu hakkında öğrenilenleri artırmakla beraber farklı konularda öğrenilenlere de yenilerini eklemektedir. Metnin anlaşılmasını sağlamak için temel metot okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrasında öğrencilere soru sormak gerekir. Okuma öncesi sorular öğrencide merak, araştırma isteği uyandırırken, okuma sonrası sorular ise, öğrencinin eski ve yeni bilgilerini ilişkilendirmesini, yeni bakış açıları oluşturmasını sağlar (Akyol, 1997).

Karakuş’a (2002) göre metin altı soruları şu hususlara dikkat edilerek hazırlanır:

- Sorunun cevabını öğrencinin metinden olduğu gibi alarak, değişiklik yapmadan çekip çıkarması;
- Metinde cevabı bulup öğrencinin kendi cümleleriyle ifade etmesi;

- Cevaba, öğrencinin kendi yorumunu katarak ifade etmesi.

“Sorunun cevabı metinde açık olarak bulunuyorsa, öğrenci bunu olduğu gibi alarak veya değiştirip kendi cümlesi hâline getirerek (önemli olan bu tür cevaptır) cevaplayabilir. Sorunun cevabı metne sindirilmiş ise, öğrenci metindeki soru ile ilgili cümlelerden faydalanarak metinde mutlaka bulunacağına göre, soruların cevabı verilirken esasta metne bağlı kalınır.” (Karakuş, 2002).

Bazı sorularda, metnin dışında öğrencinin şahsi düşünceleri istenebilir, sorular yoruma da dayalı olabilir. İşte bu sorulara, öğrenci şahsi düşünce ve eğilimlerini ileri sürerek yorumlar getirerek cevap vermek mecburiyetindedir.

Sanders (1966), sınıfta çeşitli entelektüel atmosferlerin oluşturulabilmesi amacıyla öğretmenlerin çok farklı türde sorular sormalarını tavsiye ediyor. Sanders’e göre üst bilişsel basamaklardaki sorular, hafızanın ötesinde ve eleştirel düşünce üzerinde, bilişsel becerileri harekete geçirir (Akt. Filippone, 1998).

Sınıfta öğrenci başarısının ölçülmesinde, genellikle bilgi ve bilgiden doğan zihinsel yetenekler esas alınmaktadır. Kişinin öğrenilmiş davranışlarından zihinsel yönü ağır basan davranışları bilişsel alanın kapsamı içindedir (Özbay, 2002). Bilişsel süreçler, bilgiyi tanıma, hatırlama, onun üzerinde akıl yürütme; kavramlar, genellemeler geliştirme ve bütün bunları denetleme süreçlerinde kendini gösteren yeterliliklerden oluşan bir alandır (Aşıcı, 1998; Özçelik, 1987; Özbay, 2002).

Hatırlamaya dayalı soru sorma eğilimi, soru sorma teknikleri için sakınca doğurur. Bu tür sorular “doğru” cevaplar sağlama güvenliği sunarken eleştirel düşünme için bir güvence sunmazlar. Zamanın minimum üçte birini hafıza ya da hatırlama düzeyindeki sorular için harcamak sınıf öğretmenleri için mantıklı bir yöntemdir. Öğretmenlerin sordukları soru tiplerinin yanı sıra, soru sorma teknikleri ile ilgili başka bir problem vardır: Öğrenci cevap verirken çoğunlukla aceleci davranır. Eleştirel düşünme işlemleriyle bağdaşmayan hızlı bir düşünme tipi teşvik edilir. Öğretmenler bilmeliler ki eleştirel düşünme zaman alır (Hollingsworth, 1982; Filippone 1998).

Günümüz toplumunda, okullar geçmiş bilgilerin hatırlanmasından başka bir şey gerektirmeyen sorulara dayalı bir eğitim sistemini artık kaldıramaz (Tinsley, 1973; Filippone 1998).

1948 yıllarından sonra Amerikan Fizyolojik Cemiyetinin Üyesi S. B. Bloom, “eğitim sürecinin hedeflerinin” bir tasnifini formül hâlinde ele aldı. Eğitim ve aktivitelerini üç alan şeklinde tanımladı. Bunlardan, entelektüel tutum ve davranışların gelişimini ve bilgiyi içeren birinci alanı bilişsel alan olarak adlandırdı. Diğer iki alan ise

duyuşsal ve psikomotor alanlardır. Eğitim hedeflerini hiyerarşik bir üslupla ele alan Bloom ve arkadaşlarının ileri sürdükleri bilişsel alan, Bloom taksonomisi olarak bilinir. Bloom'un yaptığı tasnifin mutlak bir tasnif olmadığı bilirse de kolayca anlaşılabilir ve yaygın bir şekilde uygulanan bir tasniftir.

Bloom taksonomisi, bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarından oluşmaktadır. 1–6. tablolarda bu basamaklarla ilgili kısa bilgiler ve basamaklara ait anahtar kelimeler, soru kalıpları ve potansiyel etkinlikler verilmiştir.

Tablo 1. Bloom Taksonomisinin Basamakları

Bilgi Basamağı		
Bilgi basamağı, daha önce öğrenilen bilgilerin hatırlanması olarak tanımlanabilir. Bilgi basamağındaki öğrenme, bilişsel alandaki öğrenmelerin en düşük seviyede olanıdır. Bu seviyede sorulan sorularla öğrenciden sadece öğretilen bilgilerin hatırlanması istenir. Hipotezler, teoriler, kavramlar ve bilimsel bilgilerin anlatıldıkları şekilde hiçbir yorum getirilmeden hatırlanması bu seviyenin kapsamına girer. Bu basamakla ilgili sorular “ne, nerede” “ne zaman” “kim” ve “tanımlayın” gibi soru kelimeleriyle kurulabilir.		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
Tarif etmek	Daha sonra ne oldu?	Başlıca olayların bir listesini yap
Listelemek	Kaç tane...?	Olayların zaman silsilesini yap.
Tanımlamak	...kimdi?	Olayların bir planını yap.
Bulmak	...isimlendirebilir misin?	Hatırlayabildiğin bilgilerin listesini yap.
Yazmak	Anlat ...-da ne oldu?	Hikâyedeki bütünı listele.
Tespit etmek	...ile kim konuştu?	Bir akrostiş yaz.
İsimplendirmek	...sebebini söyleyebilir misin?	
Kavrama Basamağı		
Kavrama düzeyinde, bilgi basamağında kazanılan davranışın öğrenci tarafından özümsemesi, kendine mal edilmesi, anlamının yakalanması söz konusudur. Burada bilginin transfer edilmesi gerekmektedir. Transfer türü öğrenmelerde sadece ezberleme, hatırlama ve tanıma yoktur. Neden, niçin ve nasıl, kendi cümleleriyle açıklamak, gerekçe göstermek ve örnekler vermek gerekir (Ensar, 2002).		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
Açıklamak	...kendi ifadelerinde yazabilir misin?	Ana fikir hakkında düşündüklerini anlat.
Yorumlamak	...kısa bir taslağını yapabilir misin?	Olayların akışını gösteren bir karton film yap.
Taslağını çizmek	...ne düşünüyorsun?	Hikâyenin temelini oluşturan bir oyun yaz veya canlandır.
Tartışmak	Ana fikir ne idi?	Hikâyeyi kendi ifadelerinde yeniden anlat.
Ayırt etmek	...arasında nasıl bir fark var?	Hoşlandığın manzara resimlerini boy.
Tahmin etmek	Kast ettiğin şeye bir örnek verebilir misin?	Bir olayı rapor eden bir özet yaz.
Yeniden ifade etmek	...için bir tanımlama yapabilir misin?	Olayların akışını gösteren bir harita dizisi hazırla.
Çevirmek		Bir boyama kitabı hazırla.
Karşılaştırmak		
Tanımlamak		

Tablo 1. Devam

Uygulama Basamağı		
Bir bilginin yeni duruma uygulanabilmesinin ilk şartı; onun, gerektiğinde hatırlanıp kullanılabilecek kadar iyi öğrenilmiş olmasıdır. Bunun için öğrencinin bilgi ve kavrama basamaklarını başarılı bir biçimde tamamlanmış olması gerekmektedir. Uygulamada önemli olan husus öğrencinin, edindiği bilgiyi yeni durumlara transfer edebilmesidir.		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
Çözmek	...kendi deneyimlerini kullanarak metot	Materyaldeki bir ögenin çamurdan bir
Göstermek	uygulayabilir misin?	modelini yap.
Kullanmak	Verilen bilgilerden hareketle	Oyuncak bir bebeği yerel giysilerle
Tasvir etmek	hakkında bir yönerge oluşturabilir	giydir.
Tertip etmek	misin?	Aynı malzemeleri kullanarak bir duvar
Tamamlamak	Eğer bir-e sahip olsaydın bu bilgiler	resmi boya.
Sorgulamak	faydalı olabilir miydi?	Diğerleri için ... hakkında bir test kitabı yaz.
Analiz Basamağı		
Analiz soruları, öğrencilerin daha derin ve üst düzey düşünmesini gerektirir. Bir bilgi bütünüün öğelerine, ilişkilerine ve örgütleme ilkelerine yönelik sorular analiz düzeyinde sorulardır. Analiz düzeyinde soruların sorulabilmesi için öğrencinin bilgi, kavrama ve uygulama düzeyindeki hedefleri kazanmış olması gerekmektedir (Filiz, 2004). Analiz sorularının tek bir doğru cevabı yoktur, muhtemel cevapları vardır. Analiz soruları yüksek düzeyde düşünmeyi gerektirir. Öğretmenler genellikle, bu düzeyde soru sormaktan kaçınılmaktadırlar. Oysa analiz soruları, öğrencilerin kritik düşüncelerini gerektirdiği için çok önemlidir. (Filiz, 2004)		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
Analiz et Hangi olaylar olabilmış?	Bilgi toplamak için bir anket düzenle.
Ayırt etmek	Niçin ... değişiklikler meydana geldi?	Yeni bir ürünü satmak için bir ilan hazırla.
Karşılaştırmakdığı zaman ne olması gerektiğini	İlginç sahneleri göstermek için kabartma
İncelemek	açıklar mısın?	bir harita yap.
Sınıflandırmak	...arasındaki ayırt edebiliyor	Ailenin bir soy ağacını yap.
Açıklamak	musun?	Bir parti düzenle. Bütün düzenlemeleri
Hissetmek	Oyundaki kırılma noktası neydi?	yap ve ihtiyaç duyulan bütün adımları kaydet.
Sentez Basamağı		
Sentez basamağındaki sorular, öğrencinin yaratıcı düşünmesini gerektiren yüksek düzeydeki sorulardır. Bu basamaktaki sorular, öğrencinin orijinal bir ürün meydana getirmesini, tahmin yürütmesini ve problem çözmesini gerektirmektedir. Sentez basamağındaki sorularda öğeleri, belli ilişki ve kurallara göre birleştirip bir bütün oluşturma istenmektedir. Cevaplarda ise yenilik, özgünlük, buluş, icat ve yaratıcılık gibi unsurlar aranmaktadır (Filiz, 2004).		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
İcat et	Bir düzenleyebilir misin?	Özel bir görev için bir makine tasarla.
Bestele	Niçin hakkında bir şarkı	Yeni bir ürün yarat. Ona bir isim ver ve
Tahmin et	bestelemiyorsun?	bir piyasa kampanyası olarak planla.
Planla	... için muhtemel bir çözüm görebiliyor	...hakkında bir tv gösterisi, oyunu, rolü
Kurgula	musun?	veya pandomim yaz.
Düzenle için yeni ve alışılmamış durumlar	... için bir kayıt, kitap veya dergi kapağı
Hayal et	yaratabilir misin?	tasarla.
Tasarla	Lezzetli bir yemeğin tarifini yazabilir	Bir ritim oluştur ya da bilinen bir
Formüleştire	misin?	melodiye yeni bir kelime ekle.

Tablo 1. Devam

Değerlendirme Basamağı		
Anahtar Kelimeler	Basit Soru Kalıpları	Potansiyel Etkinlikler
Yargılae bir çözüm var mı?	Özel bir ilgi konusu hakkında bir tartışma
Seçnin değerini sorgula.	yönet.
Tercih et	...hakkındaki durumunu	Önemli olarak gördüğün beş kural hakkında bir
Karar ver	savunabilecek misin?	broşür yap. Başkalarını ikna et.
İspatlaiyi veya kötü olduğunu	Meramları tartışmak için bir panel oluştur. Ör.
Tartış	düşünüyor musun?	“Okulda öğrenim”
Tavsiye et	Sena göre ...-da ne değişir?	Bir dönemlik rapor yaz.
Kaydet	Eğer kendini nasıl	...hakkındaki düşüncelerini sunmak için konu
Değerlendir	hissederdin?	hazırla.

Kaynak: (Anahtar kelimeler, basit soru kalıpları ve potansiyel etkinlikler için): Dalton, J. & Smith, D. (1986) “Extending Children’s Special Abilities – Strategies for primary classrooms” <http://www.teachers.ash.org.au/researchskills/Question.htm>.

Soruların eğitimde kullanılmasının pek çok amacı vardır. Bu amaçlar, öğrencinin öğretilenlerden neyi ne kadar anladığını öğrenmek, derse ilgisini artırmak, başarı düzeylerini belirlemek ve daha üst seviyelerde düşüncelerini sağlamaktır. Bu çalışmada, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmen adaylarının farklı metin türlerinden Bloom taksonomisine göre soru sorma becerilerini belirlemek amacı güdülmüştür. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Edebiyat öğretmeni adaylarının,

1. Bilgilendirici metinlerde Bloom taksonomisine göre soru hazırlama becerileri hangi düzeydedir?
2. Öyküleyici metinlerde Bloom taksonomisine göre soru hazırlama becerileri hangi düzeydedir?
3. Şiir metinlerinde Bloom taksonomisine göre soru hazırlama becerileri hangi düzeydedir?

YÖNTEM

Araştırmada, alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, olayları ve olguları kendi doğal şartları dâhilinde inceleme esasına dayanır. Var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir (Karasar, 2003).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma gurubu, 2007-2008 öğretim yılı Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören toplam 45 öğretmen adaylarından oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla üç farklı metin kullanılmıştır. Bu metinler, bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türlerinden oluşmaktadır. Veri toplamada kullanılan metinler, geçmiş yıllarda Talim Terbiye Kurulu'nun onayından geçmiş olan edebiyat ders kitaplarından alınmıştır. Öğrencilerden, Bloom taksonomisini esas alarak her bir metnin anlaşılması için en az 6, en fazla 10 soru sormaları istendi.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin metin türlerine göre sordukları sorular, öncelikle Bloom'un taksonomisi dikkate alınarak yer aldıkları basamaklara göre sınıflandırılmıştır. Daha sonraki aşamada ise her bir sınıflamada yer alan soruların frekans (f) ve yüzdeleri (%) alınarak yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, farklı metin türlerinden hazırlanan soruların bilişsel beceri basamaklarındaki dağılımına ve bu dağılımın bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Soruların Metin Türlerine ve Bilişsel Becerilere Dağılımı

	Metin Türleri							
	Bilgilendirici		Öyküleyici		Şiir		Toplam	
Basamakla	f	%	f	%	f	%	f	%
Bilgi	91	32	117	47	52	21	260	33
Kavrama	56	20	35	14	111	45	202	26
Uygulama	29	10	22	9	37	15	85	11
Analiz	51	18	27	11	20	8	98	13
Sentez	18	6	24	10	2	1	48	6
Değerl.	39	14	22	9	25	10	86	11
Toplam	284	100	247	100	247	100	779	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi bilgilendirici metinde, soruların % 32’si bilgi basamağında, % 20’si kavrama basamağında, % 10’u uygulama basamağında, % 18’i analiz basamağında, % 6’sı sentez basamağında ve % 14’ü değerlendirme basamağında yer almaktadır. Öyküleyici metindeki soruların % 47’si bilgi basamağında, % 14’ü kavrama basamağında, % 9’u uygulama basamağında, % 11’i analiz basamağında, % 10’u sentez basamağında ve % 9’u değerlendirme basamağında yer almaktadır. Şiir metninde ise soruların % 21’i bilgi basamağında, % 45’i kavrama basamağında, % 15’i uygulama basamağında, % 8’i analiz basamağında, % 1’i sentez basamağında ve % 10’u değerlendirme basamağında yer almaktadır.

Toplamda ise bilgi basamağında yer alan soruların oranı % 33; kavrama basamağındaki oranı % 26; uygulama basamağındaki oranı % 11; analiz basamağındaki oranı % 13; sentez basamağındaki oranı % 6; değerlendirme basamağındaki oranı ise %11’dir. Bu da gösteriyor ki soruların Yaklaşık % 70’i alt basamaktaki iki beceride yer alırken % 30’u diğer dört basamakta yer almaktadır.

Bilgilendirici metne göre sorulan sorular içerisinde, bilgi basamağına giren soru sayısının daha fazla olmasına rağmen diğer basamaklardaki sorular da azımsanmayacak sayıda olmalarına rağmen sentez basamağındaki soruların azlığı dikkat çekmektedir. Öykü ve şiir metinlerine göre üst basamaktaki soru sayısının fazla olmasının sebebi metinlerin türünden kaynaklanıyor olabilir.

Öykü metnine dayalı olarak sorulan sorular içerisinde bilgi basamağı sorularının sayısının fazla olmasının sebebi, daha çok hikâye unsurlarını buldurmaya yönelik soruların sorulmasından kaynaklanıyor. Çünkü bu unsurlar metin içerisinde açık olarak bulunuyor ve öğrenci bunları metinden olduğu gibi alıyor. Bu metin türünde, analiz,

sentez ve değerlendirme basamaklarındaki soruların sayısı ise arzu edilen oranın altında görülmektedir.

Şiir metnine bağlı olarak sorulan sorular içerisinde, bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin aksine kavrama basamağındaki soru sayısı daha fazladır. Kavrama basamağındaki soru sayısının fazla olması şiirdeki kavramları ve şiirin ana duygusunu buldurmaya yönelik soruların çokluğundan kaynaklanıyor. Bu metin türüne göre sentez basamağından sadece iki sorunun olması ilginç bir durumdur. Hâlbuki bir üst basamak olan değerlendirme basamağında yirmi beş soru yer almaktadır. Sentez basamağı için öneriye, yeniden kurgulamaya ve tahmine dayalı soruların sorulması gerekir.

Soru sorma becerisi konusunda yapılan yerli ve yabancı kaynaklı çalışmalar, yapmış olduğumuz çalışmanın bulgularını büyük oranda destekler niteliktedir. Örneğin:

Ülger (2003), beş ilköğretim okulundaki 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe öğretmenlerinden topladığı 759 adet soruyu incelemiş ve soruların % 34,33'ünün bilgi, % 16'sının kavrama, % 10'unun uygulama, % 31,3'ünün analiz, % 7'sinin sentez ve % 1,3'ünün de değerlendirme basamağında yer aldığını tespit etmiştir.

Aynı şekilde Güfta ve Zorbaz'ın (2008), İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde ölçme aracı olarak kullanılan yazılı sınavlarda sorulan soruların düzeyleri üzerine yaptıkları araştırmada, soruların büyük oranda alt bilişsel (bilgi, kavrama, uygulama) düzeylerde sorulduğu, sınav sorularının yarısından fazlasının bilgi ve kavrama düzeyinde olduğunu tespit etmişler.

Mutlu ve arkadaşları (2003) ise ilköğretim okullarındaki fen bilgisi yazılı sınav sorularını Bloom Taksonomisine göre sınıflandırmışlar. Bu sınıflandırma sonucunda soruların % 35'i bilgi basamağında, % 39'u kavrama basamağında, % 26'sı uygulama basamağında, % 1'i analiz basamağında yer alırken sentez ve değerlendirme basamağında soru bulunamamıştır.

Korinek (1987), öğretmenlerin ilköğretim düzeyinde kullandıkları soru sorma stratejilerini incelemiş ve öğretmenlerin sordukları soruların yarısının hatırlama ya da kelimesi kelimesine bilgi sorusu olduğunu, yalnızca dörtte birinin bilginin uygulama boyutunda bulunduğunu tespit etmiştir. Ayrıca araştırmada, öğretmenlerin bir bütün oluşturma, genişletme ve değerlendirme sorularına hemen hiç başvurmadıkları gözlenmiştir (Akt: Filippone, 1998).

Stano (1981) ise öğrenci sorularıyla ilgili yapmış olduğu çalışmasında, öğrencilerin sordukları soruların % 75'i bilgi, % 21'i kavrama, % 3'ü uygulama ve yalnızca % 1'i sınıflandırma ve değerlendirme düzeyinde olduğunu tespit etmiştir (Akt: Filippone, 1998).

Yukarıda adı geçen çalışmalarda elde edilen bulguların neredeyse tamamı çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Fakat Stano'nun (1981) uygulama basamağı için bulduğu % 3'lük oran ile analiz basamağı için Ülger'in ulaştığı % 31'lik oran çalışmamızın bulgularıyla uyuşmamaktadır. Ayrıca (Korinek 1987; Filippone, 1998), (Zahorik 1971; Filippone, 1998), (Arnould, Twood ve Rogers 1974; Filippone, 1998) ve (Guszak 1967; Filippone 1998) yapmış oldukları araştırmalardaki bulgular tamamen elde ettiğimiz bulgularla örtüşmektedir. Burada değindiğimiz çalışmaların hiç birini çalışmamıza delil olsun diye almadık. İnceleme imkânı bulduğumuz bütün çalışmalar, çalışmamızın bulgularını büyük oranda destekler mahiyettedir.

Yaptığımız bu çalışma da dâhil olmak üzere, yapılan çalışmalardan, öğretmen ve öğretmen adaylarının soru sormada tutarlı bir davranışa sahip olmadıkları sonucu çıkıyor. Bu da gösteriyor ki öğretmen ve öğretmen adayları soru sorma becerisini tam olarak kazanamamışlar. Bir metni anlamak veya yorumlayabilmek, sadece metindeki malzemelerle sınırlı değildir. Metni çözümlmek için satır aralarını okumak; yazarın ifade etmediği ancak yazdıklarına eşlik eden fikirleri de yakalayabilmektir. Okunan metinde yazıya dökülmüş veya dökülmemiş mesajları almak okuyucunun anlama gücüne bağlıdır. Anlama gücü gelişmiş adaylar sadece metni kavratmak için üst becerilere yönelik sorular sorabilir (Çiftçi, 2007). Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının, bulgulara göre, arzu edilen anlama gücüne ulaşamadıkları için üst bilişsel becerilere göre soru sorma yetisine sahip olamadıkları görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak yapılan öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre; bilgilendirici (% 32) ve öyküleyici (% 47,36) metne göre bilgi; şiir metnine göre ise kavrama (% 44,94) düzeyindeki sorular daha çok sorulmuştur.

Öğretmen adayları soruları metin türlerinin özelliklerine uygun olarak genellikle belli konularda veya bir konunun kendilerince önemli kabul ettikleri bölümlerinden sormuşlardır. Bilgilendirici metinde karşılaştırma, sıralama, tasarlama, değerlendirme, takdir etme, vs. gibi konularda soru sorulmuşken öykü metninde ağırlıklı olarak hikâye unsurlarını buldurmaya yönelik sorular sorulmuştur. Şiir metninde ise belli başlı bazı kavramları ve şairin maksadını buldurmaya yönelik sorular ağırlıklı olarak sorulmuş. Bilgilendirici metindeki kısmî başarılarını şiir ve tahkiyeli metin türünde devam ettirememişler. Bu durum, öğretmen adaylarının yeterince temel ölçme ve değerlendirme bilgisine sahip olmadıklarını göstermektedir. Aynı şekilde şiir metnine göre sordukları sorularda sentez basamağına giren soruların sayısının azlığı yeniden kurgulama ve tahmin etme becerilerin edinemediklerinin bir göstergesidir.

Öğretmen adaylarına soru sorma becerileri tam anlamıyla kazandırılmamıştır veya genel olarak düşük seviyedeki becerilere yönelik soru sorma becerisi kazandırılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının özellikle sentez basamağındaki soru sorma yetersizliği dikkat çekicidir. Görülen bir diğer eksiklik ise metin türlerine göre soru sorma becerilerinin beklenen düzeyde olmamasıdır. Bu olumsuzlukların gerekçelerini daha da geriye götürürsek eğer belki de en önemli sebeplerinden biri daha ortaöğretim yıllarında öğrencilerin test türü sınavlarla değerlendirilmeye tabi tutulmalarıdır. Test türü sınavların, öğrencilerin, ileri basamaklardaki bilişsel becerilerini kullanmalarına imkân vermediği bilinen bir gerçektir.

Öneriler

Çalışmada, varılan sonuçlara göre şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğretmen adaylarına her şeyden önce soru sorma becerisi kazandırılmalıdır. Başta bilişsel basamaklar taksonomisi olmak üzere farklı amaçlara hizmet eden sorulara kaynaklık eden bilişsel beceriler, gereği gibi öğretilmeli; alt bilişsel becerilerden ziyade üst bilişsel becerilere yönelik soru sorma becerisi kazandırılmalıdır.
- Öğretmen adaylarının üst bilişsel becerilere yönelik soru sorabilmelerine yardımcı olmak için onlara tahlil metodunun iyi öğretilmesi gerekir.

- Ortaöğretim döneminde kullanılan soru tiplerinin zihinsel becerileri harekete geçirecek özellikte olmasına dikkat edilmelidir. Özellikle test tipi sorulara çok sık müracaat edilmemelidir.
- Tahkiyeli metinlerde hikâye unsurlarını buldurmakla beraber, cevabı metin içinde saklı olan sorular da kavratılmalıdır.
- Şiir metnine dayalı olarak üst bilişsel becerilere, özellikle sentez basamağına giren sorular sormalarını sağlamak için “yeniden kurgulama” ve “tahmin etme” becerilerinin kazandırılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (1997). Okuma Metinlerindeki Soruların Sınıflandırılması. **Eğitim ve Bilim**, 21 (105), 10-17
- Akyol, H. (2001). İlköğretim Okulları 5. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Okuma Metinleriyle İlgili Soruların Analizi. **Eğitim Yönetimi**, (26). 169-178
- Carneson, J., Delpierre, G. and Masters, K. (tarihsiz) Designing and Managing Multiple Choice Questions: Appendix C: MCQ's and Bloom's Taxonomy Web: www.uct.ac.za/projects/cbe/mcqman/mcqappc.html 04.08.2007 tarihinde alınmıştır.
- Çiftçi, Ö. (2007). **İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Öğretim Programında Belirtilen Okuduğunu Anlamayla İlgili Kazanımlara Ulaşma Düzeyinin Belirlenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Dalton, J. & Smith, D. (1986) “Extending Children’s Special Abilities–Strategies for primary classrooms” Web: <http://www.teachers.ash.org.au/researchskills/Question.htm>. 12.10.2007 tarihinde alınmıştır.
- Ensar, F. (2002). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Soruları Üzerine Bir İnceleme**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Filippone, M., (1998). **Questioning at the Elementary Level**, Kean. Yüksek lisans Tezi. Kean Üniversitesi, www.eric.ed.gov (ED 417 431). 19.12.2003 tarihinde alınmıştır.

- Filiz, S., B. (2004). **Soru Sorma Sanatı**. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Güftâ, H. ve Zorbaz, K. Z. (2008). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Yazılı Sınav Sorularının Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. Çukurova Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17 (3), 205-218.
- Kalaycı, N., Büyükalın, S. (2001). Soru Sorma Becerisinde Ustalaşmak, **Sosyal Bilimler Dergisi**, (1)
- Karakuş, İ. (2002). **Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (1999). **Öğretimde Plânlama ve Değerlendirme**. Ankara: Alkım Yayınları
- Mutlu, M., Uşak, M., Aydoğdu, M. (2003). Fen Bilgisi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi **G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4 (2), 87-95
- Özbay, M. (2002). İlköğretim Okulları Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlama Sorularının Öğrencilerin Düşünme Becerilerine Katkısı. **Türk Dili Dergisi** (Dil Bayramının 70. Yılı) (609) 536–546.
- Özçelik, D., A. (1987). **Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: ÖSYM Eğt. Yay.
- Sanders, N.M., (1966). **Classroom Questions: What Kinds?**, New York: Harper and Row
- TDK. (2005). **Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- TDK. (1983). **Tarama Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Turgut, M. F. (1993) **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları** (2. Baskı), Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Ülger, Ü. (2003), **İlköğretim 6, 7, 8. Sınıflarda Türkçe Dersi Yazılı Sınav Soruları Üzerine Bir Değerlendirme**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.